

Կ Ա Ն Ն Փ ա ռ ու խ ի ց

Ես չեմ ծնվել Արցախի գեղատեսիլ լեռնաշխարհում, չեմ վազվզել հրա ծաղկափթիթ հանդերում, չեմ շնչել նրա եղեմական օդը, բայց այսօր հոգու հազար ու մի թելերով կապված եմ նրա հետ և դարձել եմ նրա ազատության համար մարտնչողներից մեկը:

Ավելի լավ է, ամեն ինչ՝ սկզբից:

Ծնողներս լենինականցի են: Իհարկե, այսօր իմ հայրենի քաղաքը ավելի մեծ կարիք ունի շինարար ձեռքի, սակայն... Սակայն, նա մերն է, իսկ Արցախը՝ դեռ կոմպանիոն: Եվ հենց դա է նկատի առնելով, շինարար հայրս մեկնեց Արցախ, վերակառուցելու Ասկերանի շրջանի մեռնող Փառուխ գյուղը: Մայրս հորս մենակ չթողեց, ես էլ՝ իրենց: Արդեն երկու տարի է, կառուցում, շենացնում ենք Փառուխը, բայց... Բայց «ինտերնացիոնալ» կոչեցյալ մեր հարևանների նոր զգեստավորումը շրփոխեց նրանց էությունը՝ ավերել, գողանալ, սպանել: Եվ մի օր էլ որսորդական հրացանով, գաղտագողի փորձեցին սպանել հորս, հենց տանիքի վրա: Բախտի բերմամբ վերքը մահացու չէր:

Հայրս՝ Ժորա Խաչատրյանը, երդվեց ներանց դեմ պայքարել դեռ շինարարի մուրճով: Իսկ ինչ տեղի ունեցավ վերջերս, իմ երևակայությունից դուրս էր:

Առավոտյան ժամը ինն էլ չկար, երբ պարզ երկնքում երևացին զինվորական ուղղաթիռներ և վայրէջք կատարելով, շրջապատեցին գյուղը: Քիչ հետո եկավ ավտոշարասյուն, և գյուղը լցվեց զինվորներով: Ոչ ոք իրավունք չուներ տնից դուրս գալ կամ բարձրաձայն խոսել: Իսկ թե ինչ անակնկալ էին դավում, դեռ սպարզ չէր: Պարզվեց միայն այն ժամանակ, երբ գյուղ մտան նաև երկու «ԼԱԶ» մակնիշի և երեք մարդատար մեքենաներ, մոտ ութսուն մարդ միլիցիայի տարագով: Վերջիններս մեզ «օրինապահական ու ինտերնացիոնալիստ» հարևաններից էին: Նրանք մի պահ իրար գլխի հավաքվելով, նորից մորեխների նը-

ման ցրվեցին գյուղով մեկ, իբրև եկել են ստուգելու անձնագրային ռեժիմը: Ինձ վրա հատուկ ուշադրություն դարձրին, որպես Հայաստանի անձնագիր ունեցողի: Ստուգողները իրենց լեզվով ինչ-որ բաներ մրթմրթացին և ինձ արցանելով, տարան նստեցրին ավտոբուս, համոզելով, որ տանում են Ասկերանի շրջանի ներքին գործերի բաժին, պարզելու, թե ինչ իրավունքով եմ ինձ գրանցել իրենց պատկանող գյուղում:

Երբ ինձ գոռով խցկեցին ավտոբուս, տեսա մեր աշխուկի՛ն՝ Բաբկենին, ավտոբուսում արցանված: Նա ինձ հասկացրեց՝ մեր գլուխը սրանք աղաղու են, մի բան մտածիր:

Ավտոբուսը դեռ շարժվելու պահին փորձեցին ինձ էլ զսպաշապիկ հագցնել, բայց ես դիմադրում էի, պաշտպանվում հարվածներից, իսկ նրանք տապալել էին ուզում, որ զինվորները չնկատեն, որ ավտոբուսում ուրիշ մարդ կա: Հենց զինվորական կետի մոտով անցնելիս, լարեցի վերջին ուժերս և իրարանցումի մեջ ջարդեցի մեքենայի ապակիներից մեկը՝ օգնություն գոռալով:

Զինվորները փակեցին ավտոբուսի ճանապարհը...

Մենք շնորհակալ էղանք զինվորներից՝ մեզ փրկելու համար, բայց նաև վրդով-

մունք հայտնեցինք, որ թույլ են տալիս այդ թալանչիներին ուրիշի տանը տնօրինություն անեն: Սակայն պարզից էլ պարզ է, որ զինվորը միայն հրաման կատարող է, որ անարդարությունը գալիս է վերևից, գառան մորթի հագած հրաման տվողից:

Երբ գյուղը նորից հանդարտվեց, մարդիկ սկսեցին իրար պատմել, թե խորհրդային միլիցիայի համազգեստով թալանչիները ինչեր են արել: Թալանի ցուցակը ու գյուղի ավերվածությունների մասին տեղեկանք չկազմելու ու՛ ճշմարտության դեմ շմեղանչելու համար միայն ասեմ, որ մեր տնից տարել են մեր հոգևպահուստը՝ ողջ հազար ութիկ, չհաշված իմ գրպանի հարյուր ութիկ, հորս ու մորս պատկանող նոր հագուստեղենը և այլ իրեր: Իհարկե, այս բոլորը մեզ շատ էր վրդովեցրել. բայց չի ընկնել: Բայց երբեմն ինքս ինձ հետ սկզբում եմ զրուցել, թե Հայաստանում ապրող, Արցախում իրենց պապենական օջախները լքած մարդիկ ինչ են մտածում այս օրհասական ժամին: Առավել ևս նրանք, ովքեր Երևան քաղաքին իրենց ներկայությամբ ոչինչ չեն ավելացնում, բացի քաղաքի հոգսը ծանրացնելուց: Խոյ են ձևանում այնտեղ՝ Արցախում լքված ու մարվող օջախների աղաղակող, աղերսող կանչի հանդեպ:

Միրելի հայաստանաբնակ արցախցիներ, թող տարօրինակ չթվա, եթե ասեմ, որ առաջին հերթին դուք պետք է լինեք այնտեղ, որտեղ իմ ծնողներն են ու ես:

Ռաֆիկ ԽԱՀԱՏՐՅԱՆ

